

ಅಧ್ಯಾಯ ೧೪

ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ' ಪಂದ್ರಗುಪ್ತ ' ಸಾಹಿತ್ಯ

252 - 255

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ - ದೇಶಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಂದ್ರಗುಪ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯ - ಖಡೀಬೋಲಿ ಹಿಂದಿ - ಭಾರತೀಯ
ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ - ಬವೋನಾಥ ಭಟ್ಟ - ದ್ವಿಜೇಂದ್ರ ಲಾಲರಾಯ - ಜಯಶಂಕರ ಪ್ರಸಾದ -
ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ - ನಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗಿನ ಪಾತ್ರಗಳು - ವಿಶೇಷ ಸ್ತ್ರೀ
ಪಾತ್ರಗಳು - ವಿಜೀಶೀ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಬರಹ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಆಶಯ -
ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ವುತ್ತು ಔತ್ತರೀಯ ಪಾಠಗಳ ಹೋಲಿಕೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಭಾಗೋಲಿಕ ಹಾಗೂ
ಸನ್ನಿವೇಶದ ಸೃಷ್ಟಿಗಳು - ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯ.

ಅಧ್ಯಾಯ 'ಎಳು

ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ' ಪಂದ್ರಗುಪ್ತ ' ನಾಟಕ

ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಪಂದ್ರಗುಪ್ತ-ಕಾಣಕೃರ ಕಥೆ ಸುಪರಿಚಿತ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಕಥೆಗಳು, ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇವರ ಕಥೆಯ ಬಾಧ್ಯ, ಜೈನ ಮೂಲದ ಪಾಶಾಂತರಾಗಳು ಈ ಕಥೆಯೊಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬಾರದಂತೆ, ಘರಸೀ ಪಾಶಾಂತರದೊಂದಿಗೆ ಜಾಡ್ಡೀತ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರನ ಕಥೆಯ ತಳಕು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ದೇಶೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ, ಭೌಗೋಲಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಷೆಯಾದ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯು ರೂಪುಗೊಂಡ ಬಗೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗುವುದು.

ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಅಧುನಿಕ ರೂಪವಾದ ಖಡೀಬೋಲಿಯು ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಹೀಗೆ ಅರಂಭದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳು ಅನುವಾದಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹಿಂದಿ ನವೋದಯದ ಹರಿಕಾಶರಾದ ಭಾರತೇಂದ್ರ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1850 - 1885) ರವರು ವಿಶಾಖದತ್ತನ ' ಮುದ್ರಾರಾಕ್ಷಸ ' ನಾಟಕವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1878ರಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿದರು.¹ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಒಲವಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದರು.

ಇದರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪ ಕಥೆಯಲ್ಲ. ನಂದರ ಪತನಾನಂತರ ಕಾಣಕೃ ಮತ್ತೂ ರಾಕ್ಷಸರು ಪರಸ್ಪರ ರನ್ನು ನೋರಿಸಲು ತೋರಿಸಿದ ಕುಟಲ ನೀತಿ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ನೋತು ಪಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು - ಇಲ್ಲಿಯ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ; ಮೂಲ ನಾಟಕದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಬೇರೆ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ತಾರದೇ ಅಗತಾನೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ನಾವೋಜ್ಯ ಸ್ವಾಪಕರ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಈ ನಾಟಕದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತೆ, ಈ ಶತಮಾನದ ಅರಂಭದ ದಶಕದಲ್ಲಿ ' ಪಂದ್ರಗುಪ್ತ ' ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದ ಬದೋನಾಥ ಭಟ್ಟ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1891-1932)ರು ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು, ಘರಸೀ ರಂಗಮಂಡಲದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದವರು². ಕಲಾತ್ಮಕ ವೈಭವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇವರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕಗಳು, ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ದರ್ಜೆಯವಾಗಾದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರೇವಡಿ ಮಾಡಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಇವರು ಬರೆದ ನಾಟಕಗಳ ಮೇಲೆ ಫ್ರೆಂಚ ನಾಟಕಕಾರ ಮೊರಿಯರನ ಪ್ರಭಾವವಿದೆಯೆನ್ನುತ್ತಾರೆ^{2ಎ}. ಅಂತೂ ವಿಶಾಖದತ್ತನ

ವರ್ಧಿಸ್ಥಿನಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಪಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕುರಿತಾಗಿ ಮೊದಲು ನಾಟಕ ಬರೆದ ಕೀರ್ತಿ ಇವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಈ ಮೊದಲು ನಾಟಕ ಬರೆದ ಭಾರತೀಯರು ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಬರಲಿರುವ ಜಯಶಂಕರ ಪ್ರಸಾದರ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಇವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಕೂಡಾ ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕಗಳು ಹಿಂದಿ ಭಾಷಾಂತರಗಳಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1917ರಲ್ಲಿ ದ್ವಿಜೇಂದ್ರಲಾಲ್ ದಾಂಯರ 'ಪಂದ್ರಗುಪ್ತ' ನಾಟಕವು ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಅನುವಾದವಾಗಿ ಹಿಂದಿ ಭಂಡು ಬಹಳ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಾಯಿತು³. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತಿಕೆಯ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅದು ಪೂರ್ಣ ವಿಕಸಿತಗೊಂಡದ್ದು ಪ್ರಸಾದರಲ್ಲಿಯೇ.

ಜಯಶಂಕರ ಪ್ರಸಾದ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1889-1937) ರು ಅಧುನಿಕ ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಧೀಮಂತ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ⁴. ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಗರಿಮೆ ಹಿರಿಮೆಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ. ಉದಾತ್ತ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟ ನುಡಿದರಲ್ಲದೆಯೇ ಅವರು ಸಿದ್ಧಪಟ್ಟರು. ತಮ್ಮ ಹದಿನೇಳನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಅವರು ಬರೆಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರು.

'ಕಲ್ಯಾಣಿ ಪರಿಣಯ' ವೆಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1931ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾದರು 'ಪಂದ್ರಗುಪ್ತ' ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ಅವರು ಇತಿಹಾಸದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದರು. ಹಾಗಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಒತ್ತು ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಭಿಜಾತ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನನೂ, ಪರಮ ತೇಜಸ್ವಿಯೂ ಪಾರುಷ್ವಂತನೂ ಆದ ಪಂದ್ರಗುಪ್ತನ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಣ ದಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ⁵.

ಈ ನಾಟಕದ ನಾಲ್ಕು ಅಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕು ದೃಶ್ಯಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಘಟನೆಗಳು ನಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಬಹುದೂರ ವಿವಾಶಾ ನದಿ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗುತ್ತವೆ. ವಿಶಾಖದತ್ತನ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದಾಣಕೃ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರವಾದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ ನಾಯಕ ಹಾಗೂ ಆತನದೇ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ. ದಾಂಡಾಕಿಯನನೆಂಬ ತಪಸ್ವಿಯು ಇರುವಿಕೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ದಾಣಕೃವು ಪ್ರಭಾವ ಕುಗ್ಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರಗಳೂ ಇ ಅಷ್ಟೆ. ನಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಒಳಗಿನವರಿಗಿಂತ ಹೊರಗಿನವರೇ ಹೆಚ್ಚು. ಗಾಂಧಾರ, ಮೂಳವದ ರಾಜಕುಮಾರರು, ಗ್ರೀಕ ವಿಜೇತ ಸಿಕಂದರ, ಆತನ ನೇನಾಪತಿ ನೆಲೂಕನ - ಮೊದಲಾದವರು ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಪುರುಷಪಾತ್ರಗಳು. ನಂದನಾಟಕದ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕಡಿಮೆ. ಅಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಅದೇ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ, ಮಗಧದ, ಸಿಂಧು ದೇಶದ ರಾಜಕುಮಾರಿಯರು, ಶಕೂರನ ಮಗಳು ಸುಪಾಸಿನಿ, ನೆಲೂಕನನ

ಮಾಳು ಕಾರ್ನೇಲಿಯಾ - ಪ್ರಮುಖ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರೀತಿಯ ಅಕರ್ಷಣೆಗೆ ನೋಲುತ್ತ, ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರವರ್ಧನ ಮಾಡುವ ಈ ಪಾತ್ರಗಳು ನಾಟಕದ ಅದಿಯಿಂದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೆ ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ⁶.

ಹೀಗೆ 'ಪಂದ್ರಗುಪ್ತ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾದರು ವಿವಿಧೀ ಅಕ್ರಮಣಗಳ ಮತ್ತೂ ರಾಜಕೀಯ ಒಳನಂಜುಗಳ ಹಿನ್ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಜನನ ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲು ಮೌಲ್ಯದ ಕಾಲವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದರು. ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾಮತಿ ಮತ್ತು ರಾಜಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಕ ಜಾಣ್ಮೆಯ ಪಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಏಕೀಕರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದೇ ಅಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯನನ್ನು ಪಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನಾಗಿ ನಿಯುಕ್ತಿ ಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲ ಅಂತರಿಕ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವ ನೈಪುಣ್ಯ ತೋರಿದನು. ಗ್ರೀಕ ದಳಪತಿಯ ಕುವರಿ ಕಾರ್ನೇಲಿಯಾ ಜತೆ ಪಂದ್ರಗುಪ್ತನ ವಿವಾಹವನ್ನು ಸಂಪನ್ನಗೊಳಿಸಿ, ಗ್ರೀಕರೊಡನೆ ದೀರ್ಘಕಾಲದಿಂದ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದ್ದ ಸಮರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅಂತ್ಯಗೊಳಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಸಾದರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆ, ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದೆ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾಗಿರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ⁷.

ಕೆಂಪನಾರಾಯಣ ಮತ್ತು ಜಯಶಂಕರ ಪ್ರಸಾದ

ವಿಶಾಖದತ್ತನ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ 'ಮುದ್ರಾರಾಕ್ಷಸ' ದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ ಜಾಣ್ಮೆಯದೊಂದು ಹಿಂದೆ ಗಮನಿಸಿದೆ. ಪಾಟೀಲಪುರದಲ್ಲಿ ನಂದರ ಮರಣಾನಂತರ ರಾಜ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ಜಾಣ್ಮೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯನಿರಲಾದ ಫರ್ಷೆಯೇ ಅಲ್ಲವೆಂದು ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಹಾಗಾಗಿ ನಾಟಕದ ಫಲನಾ ಸ್ಥಳ ಪಾಟೀಲಪುರವೇ ಆಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಿವಿಧೀ ಅಕ್ರಮಣಕಾರರಾದ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ ಅಥವಾ ನೆಲೂಕನರ ಪ್ರಸ್ತಾವೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಒಬ್ಬಳು ಪ್ರತಿಹಾರಿ ಶೋಕೋತ್ತರಿಯ ಪಾತ್ರವಿದೆ.

ಈ ನಾಟಕವನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿ ಗದ್ಯ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ವಸ್ತುವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯರಾದ ಮಹಾದೇವ, ರವಿನರ್ತಕರಾಗಲಿ, ಕನ್ನಡದ ಕೆಂಪನಾರಾಯಣನಾಗಲಿ ವಿವಿಧೀ ಅಕ್ರಮಣವನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ಫಲನೆಯನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿಲ್ಲ. ನಂದರು ಪಂಥಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು, ಸ್ವಜನ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಾಗ, ಪಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನು ಅಶ್ರಯಿಸಿ, ನೆಪಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಪರ್ವತರಾಜನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದು, ನಂದರು ಸಂಹರಿಸಿದನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಕೃತಿಕಾರರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದವರಾದುದರಿಂದ ಪರಲಕ್ಷ್ಯಗಳ ಅಕ್ರಮಣದ ಭಯ ಅವರನ್ನು ಉತ್ತರ ಭಾರತದವರಷ್ಟು ಕಾಡಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡುವಾಗ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಒಳಜಗಳಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯಿಸಿದರು. ಅದೇ ಉತ್ತರಭಾರತದ

ದವರಿಗೆ ಹೊರಗಿನವರ ಅಕ್ರಮಣದ ಭೀತಿಯು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಕೃತಿಕಾರರು ದೇಶ ವ್ರೇಮವನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆಗೊಳಿಸಲು, ವಿದೇಶೀಯರನ್ನು ಹೊಡೆದೊಡಿಸಲು ವ್ರೇರಿನುವಂತೆ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡುವುದು ಅಲ್ಲಿಯ ಭೌಗೋಲಿಕ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಆಗಿತ್ತು.

ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ 'ಕಂದ್ರಗುಪ್ತ' ಸಾಹಿತ್ಯದ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಪಾಠವು ರಾಜರುಗಳ ರಾಜ್ಯದ ಒಳ ಜಗಳಗಳಿಗೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟರೆ, ಔತ್ತರೀಯ ಪಾಠವು ಇಡೀ ಭಾರತವನ್ನು ವಿದೇಶೀ ಅಕ್ರಮಣದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿ ಬರಷ್ಟು 'ಏಕಾಧಿಪತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವರೂ ವಿಶೇಷ ಒತ್ತನ್ನು ನೀಡುವೆ' - ಎಂದು ಮನಗಾಣ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಲು ಭೌಗೋಲಿಕ ಕಾರಣವೇ ಪ್ರಮುಖವೆಂದೂ, ಆ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ವ್ರೇರನೆ ನೀಡುವುದರಿಂದಲೇ ಕೃತಿಗಳು 'ಸನ್ನಿವೇಶದ ಸೃಷ್ಟಿಗಳು' ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ಜಯಶಂಕರ ಪ್ರಸಾದರು ಈ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ದ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಹೊಡೆ ದೊಡಿಸಲು ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹೋರಾಟವು ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನಂಟು ಮಾಡಿತ್ತು - ಎಂಬುದೂ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

•••••

ಉಪ್ಪಣೆಗಳು

1. ಧೀರೇಂದ್ರ ವರ್ಮಾ (ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು) 1963 - 'ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕೋಶ' ಭಾಗ ಎರಡು. ವಾರಣಾಸಿ. ಪು. 382.
- 2, 2ಎ. ಅದೇ. ಪು. 341.
3. ವಿವರಗಳಿಗೆ ಅದೇ ಪು. 161.
4. ವಿವರಗಳಿಗೆ: ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಎಂ.ಎನ್. 1976. 'ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಮೈಸೂರು. ಪು. 262-265.
- 5; 6, 7. ಕ್ರಮನಯ್ಯ 1, ಪು. 162-63.